

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/195742,80-rocznica-powstania-Rady-Jednosci-Narodowej.html>
11.05.2024, 18:24

80. rocznica powstania Rady Jedności Narodowej

Data publikacji 08.01.2024

9 stycznia 1944 r. powstała Rada Jedności Narodowej, reprezentacja polityczna Polskiego Państwa Podziemnego. RJN powstała w wyniku przekształcenia Krajowej Reprezentacji Politycznej, w skład której wchodziłi przedstawiciele Polskiej Partii Socjalistycznej, Stronnictwa Narodowego, Stronnictwa Ludowego i Stronnictwa Pracy. Celem RJN było stworzenie jednolitej władzy dla głównych ugrupowań politycznych i społecznych dążących do niepodległości Polski.

Pierwszą reprezentacją polityczną kraju podczas II wojny światowej była Rada Główna Obrony Narodowej powołana 10 października 1939 r. przy Służbie Zwycięstwu Polski. Po utworzeniu w lutym 1940 r. Związku Walki Zbrojnej Radę przekształcono w Polityczny Komitet Porozumiewawczy. Był to organ doradczy i opiniodawczy przy Delegacie Rządu RP na Kraj, który kierował pracą pionu cywilnego Polskiego Państwa Podziemnego. W sierpniu 1943 r. doszło do kolejnej zmiany i Komitet przekształcił się w Krajową Reprezentację Polityczną (KRP).

Powstanie Rady Jedności Narodowej

W momencie powstania RJN sytuacja Polski była skomplikowana. Kraj znajdował się pod okupacją niemiecką, a wielu Polaków angażowało się w działalność podziemia niepodległościowego, zarówno przeciwko niemieckim okupantom, jak i Sowietom. W takich warunkach konieczna stała się współpraca różnych ugrupowań politycznych dla osiągnięcia jedności narodowej. W obliczu powołania przez Polską Partię Robotniczą samowwłańczej Krajowej Rady Narodowej, **9 stycznia 1944 r. na mocy dekretu Delegata Rządu na Kraj KRP przekształcona została w Radę Jedności Narodowej.**

Rada pełniła funkcję podziemnego parlamentu. W jej skład wchodziłi przedstawiciele najważniejszych partii politycznych działających w konspiracji: Polskiej Partii Socjalistycznej – Wolność, Równość, Niepodległość, Stronnictwa Ludowego, Stronnictwa Narodowego i Stronnictwa Pracy. Przewodniczącym 14-osobowego grona był Kazimierz Pużak.

Działania Rady

Utworzenie RJN nie przyniosło spodziewanych rezultatów propagandowych. Wolne tempo oraz spóźniona realizacja najpilniejszych spraw były kompromitujące dla Rady. **15 marca**

1944 r. Rada ogłosiła ważną deklarację programową „O co walczy naród polski”.

Za główne cele uznała odbudowę suwerennej Rzeczypospolitej oraz osiągnięcie trwałego pokoju między narodami, czego warunkiem było całkowite pokonanie Niemiec, ich rozbrojenie i ukaranie winnych zbrodni wojennych. Zgodnie z tą deklaracją granice państwa polskiego na zachodzie i północy miały być poszerzone o całe Prusy Wschodnie i Gdańsk, ziemie położone na wschód od Odry i Śląsk Opolski. Na wschodzie zaś miała pozostać granica ustalona w traktacie ryskim w 1921 r. Zapewniano przy tym pełne równouprawnienie polityczne oraz swobodny rozwój kulturalny, gospodarczy i społeczny mniejszości narodowych. Odrodzone państwo polskie miało być w pełni suwerenne i opierać swoją politykę zagraniczną na ścisłym sojuszu z Wielką Brytanią, Stanami Zjednoczonymi, Francją i Turcją oraz z innymi krajami sprzymierzonymi. Przewidywano także unormowanie stosunków ze Związkiem Sowieckim pod warunkiem uznania z jego strony integralności przedwojennego terytorium Rzeczypospolitej oraz zasad nieingerowania w sprawy wewnętrzne. Deklaracja stanowiła uwieńczenie pracy i planów całego Polskiego Państwa Podziemnego. Deklarację zdefiniowała Rada raz jeszcze po kapitulacji Warszawy w odezwie „Do Narodu Polskiego”.

W lutym 1945 r. Rada zaprotestowała przeciwko decyzjom konferencji jałtańskiej w sprawie polskiej. W marcu 1945 r. część członków RJN została podstępnie aresztowana przez NKWD i trzy miesiące później bezprawnie skazana w pokazowym procesie szesnastu w Moskwie.

RJN została odbudowana w mniejszym składzie, a jej przewodniczący zmieniali się co miesiąc. Na posiedzeniu 3 maja 1945 r. ukonstytuowała się Komisja Główna RJN w składzie Stronnictwa Narodowego, Stronnictwa Ludowego, Stronnictwa Pracy i PPS. Piąte miejsce zarezerwowano dla przedstawiciela innych ugrupowań politycznych.

Rozwiązanie Rady

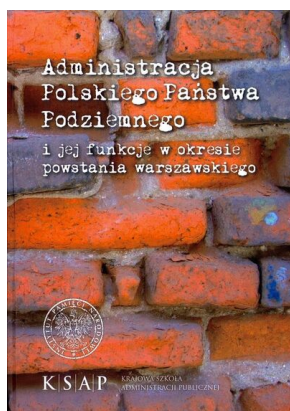
17 maja 1945 r. Rada i p.o. Delegata Rządu Stefan Korboński wydali wspólną odezwę do Narodu Polskiego. Odezwa wyrażała przekonanie, że zostanie utworzony Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej w oparciu o prawdziwie demokratyczne stronnictwa i partie. Odezwa nawoływała społeczeństwo do podjęcia konstruktywnej pracy przy odbudowie kraju, w przemyśle, handlu i rolnictwie. Apelowano również do ludności, by nie dała się sprowokować i nie podejmowała zbrojnej walki.

1 lipca 1945 r. wystosowano Deklarację Rady Jedności Narodowej, w której zamieszczono cele wojenne Polski i program Polski Walczącej, przypomniano cele Rosji Sowieckiej wobec Polski oraz **jednymyślnie uchwałą rozwiązano Radę** i podano ten fakt do wiadomości kraju i zagranicy.

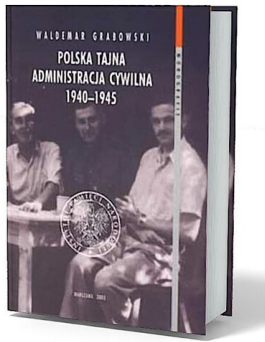
Instytut Pamięci Narodowej przygotował kilka publikacji książkowych poświęconych wspomnianej tematyce. Wśród nich należy wymienić m.in. książkę z 2011 r. pod red. Jacka

Czaputowicza, [Administracja cywilna Polskiego Państwa Podziemnego i jej funkcja w okresie powstania warszawskiego](#). W niniejszej publikacji zaprezentowano szerokie spojrzenie na Polskie Państwo Podziemne w ujęciu przekrojowym.

Po pierwsze, Polskie Państwo Podziemne było tworem o charakterze formalnoprawnym. Przedstawiono więc organy polityczne, struktury i regulacje prawne, stanowiące efekt wysiłku administracyjnego i politycznego, który poprzez legalność działań i decyzji zachował ciągłość konstytucyjną II Rzeczypospolitej. Po drugie, Polskie Państwo Podziemne było doświadczeniem nie tylko urzędników podziemnej administracji cywilnej czy członków ugrupowań militarnych, lecz także znacznej części społeczeństwa, które utożsamiało się z ideą wolnej Polski. Po trzecie, Polskie Państwo Podziemne odzwierciedlało hierarchię wartości wolnego państwa polskiego, stanowiąc swoisty kanon moralny. Cechowały go poświęcenie i odwaga, różnice ideowe, lecz również zgoda co do kwestii podstawowych. Po czwarte, uczestnictwo Polaków w administracji cywilnej i strukturach wojskowych Polskiego Państwa Podziemnego utrudniało antynarodową politykę władz komunistycznych po wojnie.

W 2003 r. IPN wydał książkę [Waldemara Grabowskiego, Polska Tajna Administracja Cywilna 1940-1945](#). Książka ta, powstała w wyniku długoletnich badań historycznych, jest próbą całościowego przedstawienia działalności tajnej administracji w okupowanej Polsce. W kolejnych rozdziałach ukazano poszczególne komórki organizacyjne Delegatury Rządu RP na Kraj, tak szczebla centralnego, jak okręgowego i powiatowego, szeroko omówiono także zagadnienie łączności kurierskiej i radiowej pomiędzy rządem RP w Paryżu, następnie w Londynie, a jego przedstawicielstwem w kraju. Autor położył szczególny nacisk na przywrócenie pamięci zbiorowej o wielu dotąd bezimiennych pracownikach Delegatury. W tym zakresie wykorzystano w dużym stopniu materiały operacyjne MBP.

Polecamy również serię wydawniczą Instytutu Pamięi Narodowej – „Polskie Państwo Podziemne w dokumentach”. Protokoły posiedzeń Komitetu dla Spraw Kraju, część 1: 1939–1941, oprac. i red. Waldemar Grabowski, Warszawa 2008; Okręgowa Delegatura Rządu Ciechanów, część 2, oprac. i red. Waldemar Brenda, Waldemar Grabowski, Warszawa 2011 oraz Sekcja Kontroli Delegatury Rządu na Kraj, opracowanie i redakcja Waldemar Grabowski, Warszawa 2022.

Polecamy grę [Polskie Państwo Podziemne](#). Jest to edukacyjna gra historyczna, której głównym zamierzeniem jest przedstawienie szerokiego spektrum działalności Polskiego Państwa Podziemnego poprzez wyeksponowanie portretów i biografii osób, które były czynnie zaangażowane w działalność konspiracyjną w ramach Polskiego Państwa Podziemnego.

Polecamy również zestaw pięciu infografik [Polskie Państwo Podziemne](#), przygotowanych

przez Referat Edukacji Narodowej Delegatury IPN w Kielcach. Zestaw przedstawia funkcjonowanie konspiracyjnych agend Rządu Polskiego na Uchodźstwie, które było unikatowe w okupowanej przez Niemców Europie.

[Do pobrania aplikacja „Polskie Państwo Podziemne”](#), to edukacyjna gra historyczna, która ilustruje zasady i skalę działalności struktur konspiracyjnych, poprzez sylwetki osób, które je współtworzyły.

Zachęcamy również do zapoznania się z materiałami audio-wideo, artykułami naukowymi znajdującymi się w portalu przystanekhistoria.pl i na innych stronach IPN:

- Piotr Szubarczyk, [Fenomen Polskiego Państwa Podziemnego](#)
- Mirosław Szumiło: [Dwie wizje „nowej Polski”](#)
- Andrzej Chmielarz, [Aresztowanie „Szesnastu”. Rekonstrukcja](#)
- Roksana Szczypta-Szczęch, [Wyrok na szesnastu zapadł zanim rozpoczęła się rozprawa](#)
- Piotr Stanek, [Szesnastu Uprawdżonych](#)
- IPNtv Bydgoszcz: [Polskie Państwo Podziemne prezentacja \(materiał dla nauczycieli\)](#)
- IPNtv Kielce: [Przystanek Historia TV Polskie Państwo Podziemne](#)